

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1918 kl. 1/2 1 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder för en reform av hushållningssällskapen.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 282, hava herrar *Vennerström* och *Werner* hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville ofördröjligen vidtaga åtgärder för en reform av hushållningssällskapen i syfte dels att tillträdet till dem måtte utan vare sig sakliga eller formella hinder stå öppet för alla vilka driva lantbruk som yrke, och dels att, exempelvis genom en representativ organisationsform, alla sällskapens medlemmar måtte få lika stor möjlighet att göra sin mening gällande i fråga om deras verksamhet.» *Motionen.*

Med avseende på motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Frågan om hushållningssällskapens reformering har upprepade gånger varit föremål för riksdagens omprövning. Vid olika tillfällen har kravet härom av andra kammaren bifallits men av första kammaren avslagits. För sin del har utskottet tidigare yttrat sig över förevarande ärende dels med anledning av motion av herr *Schotte* m. fl. vid B-riksdagen 1914, dels med anledning av motion av herr *Linders* vid riksdagen 1915. Det utlåtande ifråga om det i de båda nämnda till syfte och synpunkter med varandra nära överensstämmande motionerna framförda yrkandet på en förbättrad organisation av hushållningssällskapen, som utskottet vid förstnämnda riksdag avgav och jämväl sedermera vid riksdagen 1915 åberopade, var av följande lydelse: *Historik.*

»Vid en prövning av de sedan gammalt och nu senast av motionärerna framförda kraven på en reformering av hushållningssällskapen har *Utskottets yttrande vid B-riksdagen 1914.*

det synts utskottet i likhet med motionärerna fullt befogat, att, sedan hushållningssällskapen numera i ersättning för till statsverket indragna brännvinsmedel åtnjuta direkta årliga statsanslag, statsmakterna hava både rätt och plikt att tillse, att sådana villkor bliva fästade vid anslaget, att ändamålet med detsamma på bästa sätt befrämjas. Det har även synts utskottet lämpligt, att till vinnande av detta syfte vissa normalbestämmelser för hushållningssällskapen av statsmakterna stadgas, och att antagandet av dessa normalbestämmelser eller grundstadgar göres till villkor för fortsatt åtnjutande av de anslagna medlen. Att denna utväg till reglerande av hushållningssällskapens verksamhet i önskad riktning är så mycket mera påkallad, framgår vid en blick på den ställning sällskapen intaga till de av Kungl. Maj:t år 1910 för desammas organisation utfärdade grundstadgar. Dessa grundstadgar hava huvudsakligen avsett, dels att meddela vissa garanterande bestämmelser gentemot förhastade beslut av hushållningssällskapen i anslagsfrågor, dels att bestämma förut icke medgiven rätt till besvär åt medlem av hushållningssällskapen över av sällskapen fattade beslut samt dels att giva vissa kortfattade föreskrifter om begränsning av hushållningssällskapens verksamhetsområde till jordbruket med binäringar och om sällskapens förvaltningsorganisation. I det av kungl. lantbruksstyrelsen inhämtade yttrandet påpekas, att nämnda stadga av 1910 utfärdats med anledning av framställning från hushållningssällskapens ombud, varefter den erinran göres, att »frågan om sällskapens lämpligaste och tidsenligaste organisation» varit föremål för initiativ av dessa själva. Då emellertid kungl. lantbruksstyrelsen i samma yttrande förklarar, dels att det av Kungl. Maj:t 1910 utfärdade nådiga brevet icke innehåller något åläggande för sällskapen att omarbeta sina stadgar i överensstämmelse med de där meddelade allmänna grunderna, dels att sådan omarbetning efter det nådiga brevets utfärdande ägt rum endast i tre hushållningssällskap — ett och annat sällskap torde redan förut haft i sina stadgar föreskrifter av samma innehåll som de här åsyftade — synes framgå, att verkan av 1910 års stadga varit skäligen obetydlig, och att dess antagande i framtiden är helt och hållet beroende av hushållningssällskapens fria skön. Ett så viktigt önskemål som det om besvär rätt för enskild medlem, varigenom nödig kontroll över de av sällskapen fattade besluten skulle vinnas, står sålunda flerstädes alltjämt ouppfyllt.

Emellertid är det enligt utskottets tanke ingalunda nog i fråga om hushållningssällskapens tidsenliga organisation, att den i och för sig önskvärda omarbetningen av sällskapens stadgar i överensstämmelse med de

av Kungl. Maj:t utfärdade grunderna äger rum. Med allt erkännande, att hushållningssällskapen utfört en för vårt land synnerligen gagnande och intresserad verksamhet, såsom både av motionärerna och kungl. lantbruksstyrelsen påpekats, är dock utskottet i likhet med de förra av den mening, att en mera djupgående reformering av sällskapen numera visar sig vara av behovet påkallad.

Sålunda synes det för utskottet vara klart, att den hittills inom hushållningssällskapen följda praxis att uteslutande genom inval komplettera sig själva må upphöra. Väl böra hushållningssällskapen såsom hittills äga rätt att invälja nya medlemmar; dock bör ingen välfrejdad man eller kvinna, som av jordbruket eller dess binäringar har sin huvudsakliga utkomst, efter vederbörlig anmälan kunna förvägras att vinna medlemskap i sitt läns hushållningssällskap. Det är att förmoda, att därigenom en allsidigare sammansättning av sällskapen än hittills skulle åvägabringas, och att speciellt de mindre jordbrukarne i större antal skulle ansluta sig till desamma.

Ett livligare intresse hos dessa för deltagande i hushållningssällskapens arbete torde dock endast kunna förväntas, i den mån de tillerkännas ett verkligt medinflytande vid de förekommande ärendenas handläggning. Ett medel härtill synes i främsta rummet vara att överlämna beslutanderätten i sällskapens angelägenheter åt representativa församlingar. Det torde nämligen ingalunda förhålla sig så, som på sina håll invänts, att inrättandet av ett representativt system skulle medföra ett förlamande av de enskilda medlemmarnes inom hushållningssällskapen initiativ och intresse. Om man betänker, att de 26 hushållningssällskapen i vårt land räkna inemot 70,000 ledamöter (enligt kungl. lantbruksstyrelsens senast utgivna berättelse), i medeltal alltså över 2,500 på varje sällskap, är det lätt att inse, att endast ett ringa fåtal av dessa kunna vara i tillfälle att delta i beslutens fattande vid sammanträdena; och om man tillika betänker, att de stora avstånden och de utgifter, som följaktligen äro förenade med ett beivrande av hushållningssällskapens vänligen i respektive residensstäder sammanträdande årsmöten, avhålla särskilt de mindre bemedlade ledamöterna därifrån, är det icke svårt att förstå, att de mindre jordbrukarne i stort sett kommit att stå utan inflytande på ledningen av hushållningssällskapens angelägenheter. Det är likaså endast en naturlig följd av detta system, att de inom länet från residensstaden avlägset belägna orternas intressen kunna bli ojämnt tillgodosedda i jämförelse med mera centralt belägna trakter. Ävenledes är det tydligt, att ett genom-

drivande av beslut till främjande av ensidiga, icke med hushållningssällskapens ändamål överensstämmande intressen under nuvarande förhållanden med alltför stor lätthet kan medelst tillfälliga majoriteter åstadkommas.

En reform i antydd riktning förordas även av kungl. lantbruksstyrelsen, då densamma, icke utan att i viss mån råka i strid med vad som på annat ställe i dess yttrande anföres, framhåller önskvärdheten av, att vederbörande hushållningssällskap vid eventuell omarbetning av sina stadgar »taga under allvarligt övervägande, huruvida icke sådana bestämmelser böra träffas, att beslutanderätten i största möjliga utsträckning överlämnas åt en representation inom sällskapet så sammansatt, att de skilda delarne av sällskapets verksamhetsområde i densamma bliva på fullt likartat sätt representerade». De förändringar, som under senast förflutna decennium i nämnda hänseende i ett flertal hushållningssällskaps stadgar vidtagits, hava också, enligt kungl. lantbruksstyrelsens vitsord, visat sig åt sällskapens verksamhet giva ökad fasthet och målmedvetenhet. I likhet med motionärerna finner därför utskottet, att en efter enhetliga grunder lagd beslutande representation bör införas inom hushållningssällskapen.

Vad beträffar den närmare organisationen av de tilltänkta representantförsamlingarna för hushållningssällskapen, vill utskottet fästa uppmärksamheten i synnerhet på tvenne viktiga punkter.

Den första avser själva anordningen av representantförsamlingens möten. Det gäller därvid att se till, att en viss proportion i inflytande erhålles mellan å ena sidan den centrala ledningen, förvaltningsutskottet, som har att förbereda och utföra besluten, och den beslutande församlingen själv. Visserligen torde det i allmänhet förhålla sig så, att hushållningssällskapen ha en förträfflig administrativ styrelse, varigenom sunt förstånd och praktisk blick ofta undvika kottesystemets ensidiga inverkan. Icke desto mindre är det ett uppenbart framsteg, om möjligheter kunna beredas representantförsamlingarne själva att genom utskott eller annorlunda företaga en närmare granskning av förekommande ärenden, varpå eget omdöme kan byggas.

Den andra huvudpunkten gäller det närmare organiserandet av ombudsvalen till representantförsamlingarne. Fråga kan här uppstå, såsom även av motionärerna påpekats, om rösträtten bör begränsas endast till medlemmar av sällskapet, eller om den bör utsträckas till alla länets jordbrukare. Enligt utskottets mening bör rösträtten vid val till representantförsamlingarne utövas enbart av medlemmarna i respektive hushållnings-

sällskap, detta desto hellre som rätten till inträde i sällskapen, enligt vad utskottet i det föregående framhållit, bör i så väsentlig mån utvidgas. I övervägande bör även tagas, om det icke vore lämpligt, för ett vidmakthållande i möjligaste mån av intresset för sällskapens angelägenheter hos alla dess medlemmar, att det medgives envar av dessa att vid ombudsmötena infinna sig och deltaga i överläggningarne, dock utan beslutanderätt.

Vad beträffar själva valsättet, äro flera utvägar påvisade. Av dessa synes utskottet den vara mest att föredraga, varigenom valen förrättas av de under hushållningssällskapen sorterande underavdelningar (gillen, kontrakt, hushållningsnämnder). Detta är dock tekniska detaljer, som vid en kommande utredning tarva närmare omprövning.

Vad representantförsamlingarnes medlemsantal beträffar, så håller utskottet före, att detsamma, med hänsyn till vidmakthållandet av de enskilda medlemmarnes intresse för sällskapen och deras förvaltning, bör bestämmas till ett relativt stort antal, exempelvis ett ombud för varje 30- eller 40-tal medlemmar av sällskapet.

Av övriga frågor, utom de av motionärerna angivna, vilka vid en utredning torde böra tagas i övervägande, vill utskottet nämna, att närmare bestämmelser angående en avgränsning av å ena sidan landstingens, å andra sidan hushållningssällskapens verksamhet, i vilken fråga för närvarande en viss osäkerhet är rådande, torde vara av nöden.

Slutligen vill utskottet framhålla, att, om en omorganisation av hushållningssällskapen enligt ovan angivna grunder kommer till stånd, detta ingalunda behöver innebära ett insnörande i schablonmässiga former av sällskapens verksamhet, varigenom denna skulle förhindras att fortgå i samma gagnande anda som hittills. Tvärtom är det utskottets åsikt, att genom avlägsnande av de otidsenliga former, som för närvarande mångestådes äro utmärkande för hushållningssällskapens verksamhet, deras initiativförmåga och det intresse, varmed deras arbete bör omfattas av den jordbruksidkande befolkningen inom varje län, väsentligt skulle komma att höjas.

Med anledning av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa, att andra kammaren i anledning af förevarande motion för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utreda, huru och på vad sätt de här ovan angivna önskemålen i avseende å hushållningssällskapens organisation och verksamhet må kunna lämpligast vinnas, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunnat föranleda eller omständigheterna eljest påkalla.»

Utskottet.

I stort sett kan utskottet inskränka sig till att med anledning av herrar Vennerströms och Werners nu förevarande motion, som till syftet i väsentliga delar sammanfaller med de berörda, förut i ämnet väckta motionerna, åberopa det av utskottet tidigare avgivna, här ovan anförda utlåtandet. För så vitt utskottet kunnat finna, äro i nämnda utlåtande de av motionärerna framställda önskemålen i allt väsentligt berörda. Om också utskottet icke i allt gillar vad motionärerna i motionen anfört, tala dock samma skäl som förr för ett bifall till den av motionärerna påyrkade reformeringen av hushållningssällskapen.

Med stöd av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att andra kammaren måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville ofördröjligen vidtaga åtgärder för en reform av hushållningssällskapen i syfte dels att tillträdet till dem måtte utan vare sig sakliga eller formella hinder stå öppet för alla, vilka driva lantbruk som yrke, och dels att, exempelvis genom en representativ organisationsform, alla sällskapens medlemmar måtte få lika stor möjlighet att göra sin mening gällande i fråga om deras verksamhet.

Stockholm den 26 febr. 1918.

På utskottets vägnar:

E. MOBERGER.

Närvarande vid förevarande ärendes slutbehandling: herrar Moberger, Sandberg*), Billqvist, Fast, Persson i Fritorp, Ljungkvist, Sundling, Ander, Svanberg och Andersson i Eliantorp.

*) Icke närvarande vid utlåtandets justering.